

SKRIFTLIG INNLEGG
TIL
NORGES HØYESTERETT

24. januar 2024

Saksnr.: 23-101553SIV-HRET og 23-101689SIV-HRET

Avsender Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) v/ generalsekretær

Saken gjelder Krav om kollektiv eiendomsrett til arealer i Karasjok

* * *

1. Innledning

1.1 Prosessuelt

Det vises til prosesskriv av i dag fra Karasjok Sameforening m.fl., felles prosesskriv fra partene under «Guttormgruppen» og reinbeitedistriktene 13 og 16, samt brev fra forberedende dommer av i dag.

Den 23. januar innga Norges Jeger- og Fiskerforbunds (NJFF) skriftlig innlegg til belysning av allmenne interesser i ovennevnte saker, jf. tvisteloven § 15-8. I prosesskrivene nevnt ovenfor gjøres det gjeldende at NJFFs opptreden som partshjelper i utmarksdomstolen er til hinder for at NJFF nå kan inngi skriftlig innlegg i ankesaken for Høyesterett.

NJFF kan ikke se at partshjelp i underinstansen er til hinder for inngivelse av skriftlig innlegg i overinstansen, når partshjelpen ikke opprettholdes for overinstansen. Ankeutvalgets kjennelse i HR-2020-2514-U gjelder inngivelse av skriftlig innlegg og partshjelp i samme instans. Det er ikke tilfellet her.

I prosesskrivene er det også fremsatt materielle innvendinger til NJFFs innlegg. Av hensyn til effektiv saksforberedelse vil NJFF med dette inngi et endret skriftlig innlegg, uten at det dermed er tatt stilling til innvendingene som er fremsatt.

1.2 Kort om NJFF

NJFF har som formål å være en partipolitisk nøytral medlemsorganisasjon, som skal arbeide faglig og politisk for interesser innen jakt, fiske og friluftsliv. NJFF har videre som formål å sikre allmennheten tilgang til naturen, bærekraftig høsting, god naturforvaltning og vern av miljøet. I tråd med det vedtektsfestede formålet har organisasjonen et sterkt engasjement innen naturforvaltning og ulike jakt- og fiskepolitiske spørsmål, og representerer allmennhetens interesser i slike spørsmål. NJFFs formål fremgår av vedtektene § 2, som er fremlagt for Utmarksdomstolen tidligere (U 6503).

NJFF er landets eneste riksdekkende organisasjon for jegere og fiskere og et av de viktigste miljøene for formidling av kunnskap om jakt og fiske i Norge. Forbundet ble etablert i 1871 og har om lag 124 000 medlemmer fordelt på rundt 550 lokalforeninger i alle landets fylker. Forbundet arbeider aktivt for å sikre allmennheten tilgang til jakt- og fiskemuligheter i fremtiden, i tillegg til en bærekraftig forvaltning av utmarksressursene. Organisasjonen har derfor et sterkt engasjement innen naturforvaltning og spørsmål som berører jakt og fiske.

Forbundet er videre høringsinstans og rådspørres av myndighetene i de fleste større saker med betydning for norske jakt- og fiskeinteresser, herunder lovforslag og forskriftsendringer. NJFF har avgitt en rekke høringsuttalelser innenfor spørsmål om regulering av fiske, jakt, etablering av verneområder, naturinngrep mv.

I Finnmark har NJFF over 3 000 medlemmer, som er tilsluttet NJFF gjennom lokale jeger- og fiskerforeninger. Regionlaget NJFF Finnmark er bindeleddet mellom lokalforeningene og NJFF. NJFF representerer dermed et betydelig antall jegere og fiskere i Finnmark, og som i dag har rett til jakt og fiske på Finnmarkseiendommens grunn, i kraft av bestemmelsene i finnmarksloven kapittel 3.

For Norges Jeger- og Fiskerforbund og dets medlemmer er det av stor betydning at den usolgte grunnen blir værende i Finnmarkseiendommens eie og forvaltning. I det følgende vil det redegjøres nærmere for dette.

2. Nærmere om NJFFs interesse i sakene

Bakgrunnen for saken er som kjent Finnmarkskommisjonens delrapport 11. desember 2019 for Karasjok utredningsfelt. I rapporten har kommisjonens flertall konkludert med at arealene i Karasjok, som Finnmarkseiendommen i dag har grunnbokshjemmel til, er kollektivt eiet av de som til enhver tid har registrert bostedsadresse i Karasjok. Denne vurderingen har Utmarksdomstolen sluttet seg til i dommen av 21. april 2023. Utredningsfeltet tvisten gjelder strekker seg over et areal på over 5 000 km² og dekker størsteparten av Karasjok kommunes areal. Saken knytter seg med andre ord til omfattende arealer.

Hvordan utmarksressurser på den usolgte grunnen i Finnmark skal forvaltes, herunder fisk og vilt, reguleres i utgangspunktet av finnmarksloven kapittel 3. Kapitlet er todelt. Det inneholder for det første en rekke rettighetsbestemmelser, hvor forskjellige grupper av personer bosatt i Finnmark er gitt rett til å utnytte og høste av ressursene på grunnen, samt allmenhetens adgang til ressursene. For det andre inneholder kapitlet bestemmelser som gir Finnmarkseiendommen rett til å fastsette nærmere ordninger for hvordan ressursene kan utnyttes på en måte som er bærekraftig og i samsvar med lovens formål.

Den klare hovedregelen etter finnmarksloven § 23 er at enhver person bosatt i Finnmark har rett til å drive jakt på storvilt, jakt og fangst av småvilt, stangfiske og annen ressursutnyttelse på alt av grunn som Finnmarkseiendommen har hjemmel til. Rettighetene gjelder i utgangspunktet for *hele* Finnmarks befolkning, på tvers av kommunegrenser og på alt av areal som Finnmarkseiendommen i dag har grunnbokshjemmel til.

Denne gjensidige rettigheten for Finnmarks innbyggere var en grunnleggende forutsetning fra lovgiver ved vedtagelsen av finnmarksloven og opprettelsen av Finnmarkseiendommen. Dette har sin bakgrunn i at utmarksressurser i Finnmark historisk sett har vært benyttet av lokalbefolkningen på tvers av politisk fastsatte grenser. Vi viser i den forbindelse til Ot.prp.nr 53 (2002-2003) pkt. 6.3.3, hvor departementet drøfter Samerettsutvalgets forslag til fordeling av rettigheter til utmarksressurser mellom ulike grupper. Her fremgår det at dette var én av flere grunner til at departementet ikke ønsket å gå videre Samerettsutvalgets forslag om at man kun skulle ha rett til å utnytte utmarksressurser i egen kommune:

«Det er imidlertid to forhold som etter departementets mening taler for å myke opp en ren kommunemodell, det vil si at det kun er kommunens egne innbyggere som har bruksrettigheter til utmarksressurser. For det første er ikke alle rettighetene egnet til å forvaltes på kommunenivå. Storviltjakt og småviltjakt er praktiske eksempler. For det andre er utmarksressursene skjevt fordelt mellom de ulike kommunene. For det tredje må man i større grad respektere den adgangen til utmarksressursene som fylkets innbyggere og allmenheten for øvrig tradisjonelt har hatt.

Departementet foreslår på denne bakgrunn en rettighetsfordeling som er bedre i samsvar med dagens ordninger enn Samerettsutvalgets forslag:

- *Allmenheten skal ha rett til jakt og fangst av småvilt og fiske i vassdrag med stang og håndsnøre.*
- *Innbyggerne i Finnmark skal ha rett til storviltjakt, multeplukking og uttak av trevirke til husflid*
- *Kommunens innbyggere skal ha rett til fiske etter innlandsfisk med garn, fiske etter anadrome laksefisk med faststående redskap i sjøen, sanking av egg og dun, hogst av lauvskog til brensel for husbehov, stikking av torv til brensel og annet husbehov og uttak av lauvskog til bruk som gjerdestolper og hesjestauro i reindrifts- og jordbruksnæring.*

Fra disse hovedregler vil Finnmarkseiendommen kunne fastsette avvik i begge retninger avhengig av ressursgrunnlag m.m.»

Konsekvensen av at ankemotpartene gis medhold i krav om eiendomsrett, er at innbyggerne i øvrige finnmarkskommuner ikke lenger vil ha rett til å drive små- og storviltjakt, stangfiske og annen utnyttelse av utmarksressursene i Karasjok kommune i medhold av finnmarksloven. Rettighetsbestemmelsen i finnmarksloven § 23 gjelder kun på Finnmarkseiendommens grunn. Virkningen dersom kravet om eiendomsrett skulle føre frem, vil slik sett medføre drastiske konsekvenser både for NJFFs medlemmer bosatt i Finnmark, så vel som de interesser NJFF arbeider for å fremme.

Karasjok-innbyggernes rett til høsting av utmarksressurser i andre finnmarkskommuner, vil imidlertid ikke påvirkes av sakens utfall. En annen virkning av at kravet om eiendomsrett tas til følge, vil dermed være at Karasjok-innbyggerne rettmessig kan nekte innbyggere i andre finnmarkskommuner å jakte eller fiske i Karasjok, men ikke motsatt. En slik situasjon mener NJFF at fremstår som meget uheldig og i liten grad i samsvar med premisset om likebehandling som lå til grunn ved vedtagelsen av finnmarksloven, jf. ovenfor.

Finnmarksloven § 25 første ledd gir dessuten *allmennheten* adgang til å drive nærmere former for jakt, fangst og fiske på Finnmarkseiendommens grunn, i tråd med forarbeidene gjengitt ovenfor. Allmennhetens rett til jakt og fiske har også en lang tradisjon i Finnmark. I likhet med rettighetene til finnmarksinnbyggere i andre kommuner, vil også allmennhetens lovbestemte rettigheter til utmarken i Karasjok bortfalle dersom kravet om eiendomsrett tas til følge. Et slikt utfall vil ikke bare berøre interessene til NJFF-medlemmer og innbyggere bosatt i Finnmark, men også jegere og fiskere over hele landet. Dette er for øvrig erkjent i Finnmarkskommisjonens rapport, jf. pkt. 7.3.9.3.

Etter NJFFs oppfatning reiser saken grunnleggende spørsmål om hvem som skal ha rett til å høste av utmarksressursene i Finnmark og hvordan disse skal forvaltes. Både rent faktisk og rettslig har befolkningen bosatt i Finnmark – så vel som allmennheten forøvrig – kunnet jakte, fiske og høste av andre utmarksressurser på den tidligere usolgte grunnen i Finnmark.

NJFF mener at det at ressursene til nå har vært underlagt én enkelt forvaltningsinstans har bidratt til å sikre en bærekraftig og rettferdig utnyttelse, som igjen er til de ulike gruppene av rettighetshaveres beste. Tas kravet om eiendomsrett til følge, vil disse prinsippene utfordres. Det er ikke ønskelig.

Det må også legges til grunn av Høyesteretts dom vil få prejudikatsvirkninger ved behandlingen av senere utredningsfelt, både i Finnmarkskommisjonen og i domstolene. Utfallet av saken vil følgelig kunne få stor betydning for hvordan utmarksressurser i Finnmark vil bli forvaltet i fremtiden.

3. Kort om NJFFs syn på de rettslige problemstillingene saken reiser

NJFF ønsker å knytte noen generelle bemerkninger til hvilke utgangspunkter som bør ligge til grunn ved vurderingen krav om eiendomsrett som bygger på den ulovfestede læren om alders tids bruk, der kravet fremmes på vegne av en større personkrets som et krav om kollektiv eiendomsrett.

I HR-2016-2030-A (Stjernøya) la Høyesterett følgende til grunn, når det gjelder forutsetningene for erverv av eiendomsrett gjennom alders tids bruk (avs. 96):

«Hovedspørsmålet i saken er om de ankende parter og deres rettsforgjengere har rådet over deler av Stjernøya som om de var eiere. For at dette skal være tilfellet, må de ha brukt øya i et tilstrekkelig omfang med hensyn til intensitet og kontinuitet. Sentralt i denne sammenheng er hvor dominerende bruken har vært sammenlignet med andres bruk av de aktuelle områdene».

Av det ovenstående følger at en første forutsetning for erverv av eiendomsrett ved alders tids bruk, er at rettighetspretendenten og dennes forgjengere har rådet over det aktuelle arealet som en *eier*.

Videre at dette forutsetter en tilstrekkelig bruk av det aktuelle arealet, både i intensitet og kontinuitet. I tillegg må bruken være dominerende, sammenlignet med andres bruk av de samme områdene.

Når det skal tas stilling til om en større personkrets har ervervet kollektiv eiendomsrett gjennom alders tids bruk, må kravet om utøvelse av eierrådighet vurderes på bakgrunn av den samlede gruppens rettslige og faktiske disposisjoner innenfor det aktuelle området. Etter NJFFs syn vil det i denne sammenheng være helt sentralt om det har funnet sted en *kollektiv* ressursutnyttelse, og om gruppen det er tale om *kollektivt sett* har rådet over området som en eier. Dette synes blant annet å være forutsatt i Rt. 2001 s. 1229 (Svartskog).

Det er med andre ord ikke tilstrekkelig at enkeltpersoner eller grupper innenfor den større personkretsen som gjør kravet gjeldende, har utøvd eierrådighet over visse arealer innenfor kravsområdet. Kravet om utøvelse av kollektiv eierrådighet må gjelde for det samlede området det kreves eiendomsrett til.

Etter NJFFs syn bør også kravene til hvilke disposisjoner som er tilstrekkelige for å konstatere utøvelse av eierrådighet, samt kravene til kontinuitet sees i sammenheng med kravsområdets størrelse og karakter. I alminnelighet bør det stilles strengere krav til kontinuerlig utøvelse av eierrådighet, jo større det aktuelle kravsområdet er.

* * *

Innlegget er sendt via Aktørportalen.

Advokatfirmaet Haavind AS

Terese Negaard Sørli
advokat